

Genutė GEDVILIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Salomėja KARASEVIČIŪTĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Edita TREČIOKIENĖ

Klaipėdos universitetas

Savanorystė socialinių gebėjimų ugdymo koncepcijoje

Straipsnyje analizuojamas socialinių gebėjimų įgijimas savanoriškoje veikloje. Autorės aptaria socialinius gebėjimus ir savanorystę, kaip artimo meilės išraišką. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad savanoriai savanoriškoje veikloje daugiausia įgyja bendravimo, bendradarbiavimo ir mokymosi iš kitų socialinių gebėjimų.

The paper analyses the acquirement of social skills in voluntary activities. The authors discuss social skills and volunteering as the expression of a neighbour's love. The results of the research revealed that volunteers mostly acquire social skills from communication, cooperation and learning from others in voluntary activities.

Įvadas

Savanoriška veikla visais laikais turėjo didelę reikšmę. Istorijos būvyje Katalikų Bažnyčia, vėliau kitos religinės bendruomenės buvo vienos iš pirmųjų, kurios rūpinosi visuomenės švietimu, gydymu ir socialine gerove. Tūkstančiai vienuolių savanoriškai dirbo sveikatos ir švietimo sistemoje, taip atsirado vargšų ligoninės, našlaičių bei vienišų motinų prieglaudos ir kt., vadinasi, jie gerai suprato Kristaus žodžius: „Kiek kartų tai padarėte vienam iš šitų mažiausiųjų mano brolių, man padarėte“ (Mt 25, 40), ir tai liudijo savo gyvenimu ir darbais.

Savanoriškos veiklos vaidmuo mūsų visuomenėje vis didėja. Tokia nacionalinė ir tarptautinė veikla yra glaudžiai susijusi su aktyviu pilietiškumu, sudarančiu demokratijos esmę. Savanoriška veikla – tai galimybė kiekvienam, nepriklausomai nuo lyties, rasės, tautybės, religijos, politinių įsitikinimų, amžiaus ar sveikatos, panaudoti savo sugebėjimus ir patirtį, įgauti naujų žinių, susirasti draugų, įsitraukti į darbą ir keisti socialinį šalies gyvenimą¹. Savanoriška veikla skatina asmeninį tobulėjimą, ugdo socialinio naudingumo jausmą, bendruosius žmogaus gebėjimus – tai laikas, skirtas naudingai veiklai dėl kitų, ir galimybė lavintis, tobulinti savo asmenines, profesines ir socialines kompetencijas. Sava-

norystė yra vienas iš būdų, kuriuo skirtingų tautybių, religijų, socialinės bei ekonominės aplinkos ir amžiaus žmonės gali prisidėti prie teigiamų pokyčių.

Besikeičiančioje visuomenėje socialiniai gebėjimai žmogui tampa ypač svarbūs. Atsiranda daugiau galimybių prisitaikyti prie naujos aplinkos ir sėkmingai dalyvauti veikloje mokantis visą gyvenimą. Nevyriausybinių organizacijos (NVO) – tai puiki galimybė įvairaus amžiaus žmonėms įsitraukti į mokymąsi savanoriaujant, realizuoti savo sugebėjimus, dalytis idėjomis, vertybėmis, bendrauti.

Straipsnio tikslas – atskleisti socialinius gebėjimus, įgyjamus savanoriaujant.

Uždaviniai: 1) apžvelgti savanorišką veiklą kaip artimo meilės išraišką; 2) aptarti socialinius gebėjimus.

Metodai: mokslinės literatūros analizė, anketinė apklausa.

1. Savanoriškos veiklos apibrėžtis

Savanoriška veikla visais laikais vaidino svarbų vaidmenį kiekvienoje civilizacijoje ir visuomenėje. Apibrėžiama kaip pelno nesiekianti, be piniginio atlygio ir neprofesinė veikla, kurią individai vykdo kaimynų, bendruomenės ar visuomenės labui, savanoriška veikla turi daugybę formų ir aprėpia tradicinę tarpusavio pagalbą bendruomenėje krizės atveju, taip pat sprendžiant konfliktus ir mažinant skurdą. Savanoriška veikla apima vietines ir nacionalines pastangas, taip pat dvišales ar tarptautines programas, kurios vykdomos nepaisant sienų ribų². Savanoriai atlieka tuos darbus, kurie yra reikalingiausi tuo metu visuomenei. Kertiniai savanorystės akmenys yra laisva valia atliekamas ir piniginiu ekvivalentu neatlyginamas darbas³.

Savanoriškoji tarnyba suteikia žmogui galimybę bendrauti, leidžia dalyvauti visuomenės gyvenime ir teikia lavinamąją patirtį. Yra trys kriterijai, kurie skiria savanoriškąją veiklą nuo kitų:

1. Savanoriška veikla neužsiimama siekiant materialinės naudos. Tačiau bet kuriam savanoriškai dirbančiam žmogui turi būti atlyginamos su savanoriška veikla susijusios išlaidos.

2. Paremta laisva valia. Laisva valia yra savanorystės pagrindas, tačiau savanoriškai dirbantys asmenys retai daro tai visiškai savanoriškai: paprastai, kad atliktų šią veiklą, jie patiria kitų spaudimą, be to, jie gali tai daryti, skatinami jausmo atlikti socialinę pareigą. Tačiau šis kriterijus padeda atpažinti tikrąją savanorišką veiklą nuo situacijų, kuriose tiksliai išoriškai verčiama individus tai daryti.

3. Duoda naudą ne tik savanoriams, bet ir trečiajai šaliai. Šis kriterijus padeda atskirti savanorišką veiklą nuo laisvalaikio užsiėmimo⁴.

Pateikti kriterijai apibūdina savanorišką veiklą apskritai. Būtina pabrėžti, kad savanoriai labai prisideda prie industrializacijos ir valstybių plėtros proceso, taip pat prie Jungtinių Tautų humanitarinės, techninės pagalbos, žmogaus teisių propagavimo, demokratijos ir taikos programų vykdymo.

Kalbant apie savanorišką veiklą reikia prisiminti, kad tai dažniausiai veikla, atliekama įvairiose socialinėse, gamtosaugos, neformalaus ugdymo organizacijose. Savanorystės veiklai atlikti būtina tinkama teisinė aplinka, kuri užtikrintų saugią ir lanksčią savanorystę,

patogią ir savanoriui, ir priimančiai organizacijai. Kaip pavyzdį galima prisiminti Čekijos Respubliką, kurioje vienoje iš pirmųjų tarp Vidurio bei Rytų Europos valstybių 2003 01 01 įsigaliojo „Savanorių įstatymas“. Jame apibrėžta, kas tai yra savanoris, savanoriška veikla, kokios jos kryptys, kokie būna sutarčių su savanoriais atvejai ir t. t. Šiame įstatyme savanoriška veikla apibrėžiama kaip savanoriškas darbas, skirtas padėti kitiems žmonėms⁵.

Kalbant apie kiekvienos įmonės ar organizacijos personalą, darbuotojų pareigos ir atsakomybė yra darbo aprašymo pagrindas. Šis rašytinis dokumentas nurodo, ką privalo daryti tam tikrą darbą dirbantis asmuo, kaip privalo daryti ir kokiomis sąlygomis atlieka darbą. Ši informacija savo ruožtu naudojama rašyti darbo specifikacijai, kurioje išvardijamos tam darbui patenkinamai atlikti reikalingos žinios, gebėjimai bei įgūdžiai⁶.

Nevyriausybinese organizacijose (NVO) dažnai iškyla problema dėl to, kad savanoriams neaiškios jų pareigos, galimybės. Būtina griežtai apibrėžti savanorių teises ir pareigas NVO, kad žmogui būtų aiškūs jo darbai, galimybės naudotis organizacijos nario privilegijomis, kad nekiltų nesusipratimų tarp kitų nevyriausybines organizacijos narių, darbuotojų ir savanorių. Vienas iš pirmųjų žingsnių būtų savanorio darbo reglamentavimas, t. y. reikalingas trumpas pokalbis ar nedidelis aprašymas to, ką gali daryti savanoris darbo ir nedarbo organizacijoje metu⁷. Kitas žingsnis – aiškiai nusakyti ir skirti, kas yra savanoris nevyriausybinese organizacijose, nevyriausybines organizacijos narys ir savanorių koordinatorius. Būtų galima apibrėžti taip: savanoris – tai žmogus, kuris savo veikla (darbu) paremia organizaciją, t. y. dalį laiko skiria visuomeniniams tikslams. Savanoris – asmuo, laisva valia atliekantis visuomenei naudingą darbą ir neįsipareigojęs organizacijai naryste; tai ne narys ar praktikantas; tai žmogus, laisva valia atliekantis visuomenei naudingą darbą ir neimantis už tai piniginio atlygio⁸. Nevyriausybines organizacijos nariu paprastai pripažįstamas žmogus, kuris reguliariai dalyvauja jos veikloje ir (arba) moka tam tikrą mokestį. Narystė gali būti formalizuota, t. y. tas, kas perskaitė organizacijos įstatus ir pritaria jiems, rašo pareiškimą, kad nori įstoti į ją ir t. t. Kartais narystė būna tik geranoriška ir juridškai neįforminta – susitariama žodžiu⁹. Savanorių koordinatoriai rūpinasi savanorių mokymais, padeda spręsti savanoriams problemas, susijusias su savanorišku darbu, ir visada tampa savanorių konsultantais – mentoriais.

Taigi galima apibendrinti, kad savanorystė – tai sąmoningas žmogaus apsisprendimas įsijungti į veiklą, kuri nukreipta padėti kitiems, tai yra visuomeniškai veiklai skirtas laikas.

2. Savanorystė – artimo meilės išraiška

Jėzus pašaukė ir padaršino žmones didiems dalykams, kurių jie savo jėgomis nemanė galį imtis. Popiežius Jonas Paulius II savo gavėnios laiške tikintiesiems, cituodamas Jėzaus pasakytus žodžius „Palaimingiau duoti negu imti“ (Apd 20, 35), pažymi, kad meilės darbai ir auka, siekiant pagelbėti kitiems nelaimėje atsidūrusiems žmonėms, yra svarbūs kiekvieno krikščionio gyvenimo elementai.

Tarnavimas visuomenei reiškiasi ir realizuojasi laisva ir neformalia veikla, institucine veikla, pagalba pavieniams žmonėms ir įvairioms žmonių grupėms bei bendruomenėms. Popiežiaus Jono Pauliaus II posinodiniame apaštališkajame paraginiame „Christifideles laici“ kalbama, kad Bažnyčia tiesiogiai yra pašaukta meilės tarnybai. Kaip savo pradžioje

Bažnyčia parodė, kad apie Kristų susibūrusią ją vienija meilės ryšys, taip ir visais laikais Bažnyčia atpažįstama iš to meilės ženklų ir meilės darbų laiko savo neatimama pareiga ir teise. Todėl ji ypač brangina gailiaširdystę beturčiams bei ligoniams ir karitatyvinę bei savitarpio pagalbos veiklą įvairiopam žmonių vargumui palengvinti¹⁰.

Krikščionių geri darbai nėra paprasta filantropija, nes jiems jėgų teikia nepakartojamas ir neišsemiamas meilės lobis, kuris yra visiškas Jėzaus atsidavimas Tėvui. Būtent todėl krikščionis neturėtų savęs apgaudinėti, jog galėsias siekti tikrojo gėrio savo broliams ir seserims negyvendamas Kristaus meile.¹¹ Artimo meilė nedeleguojama <...> ji nuolatos reikalauja asmeninio savanoriško ištraukimo, kurio pamatinės sąlygos valstybė gali ir privalo sukurti. Dėl tokio ištraukimo ši pagalba išlaiko žmogiškąjį pobūdį ir nėra nuasmeninama¹².

Šiomis dienomis ištobulėjus komunikavimo priemonėms, artimo meilės darbai gali ir turi apimti visus žmones ir visus jų poreikius. Tad geresnėmis sąlygomis gyvenančiose ir labiausiai organizuotose visuomenėse kuriamos ir sparčiai plėtojamos įvairios savanorių organizacijos, kurių tikslas padėti žmonėms, ypač labiausiai stokojantiems ir visuomeninės globos struktūrų pamirštiems. Savanorystė yra veikla, vykdoma asmens laisva valia, pasirinkimu ir motyvacija; nesiekianti finansinio pelno; vykdoma organizuotoje aplinkoje; kuri stengiasi padėti kitam, o ne pačiam savanoriui, ir visuomenei apskritai, prisidedama prie bendrųjų visuomenės vertybių, nors yra pripažinta, kad savanoriška veikla lygiai taip pat yra labai naudinga ir pačiam savanoriui¹³.

Popiežius Benediktas XVI savo enciklikoje „Deus caritas est“ pabrėžia savanorystės svarbą teigdamas, jog „labai reikšmingas reiškinys yra mūsų laikais pasirodęs ir paplitęs įvairialypis voluntariatas, apimantis daugybę tarnybų. Visiems, kurie įvairiais pavidalais šioje veikloje dalyvauja, norėčiau tarti ypatingą pripažinimo ir padėkos žodį. Tokios paplitusios pastangos jaunuoliams yra savotiška gyvenimo mokykla, ugdanti solidarumą, pasirengimą siūlyti ne ką nors, bet save patį“¹⁴.

Kiekvienam žmogui pats Dievas yra suteikęs neliečiamas asmens teises. Savanoriškoje veikloje žmogus gali tobulėti kaip asmenybė, įgyti naujų žinių, tobulinti turimus įgūdžius, ugdyti savo individualias galimybes, pasitikėjimą savimi, atsakomybę, mokytis padėti kitiems spręsti problemas, solidarumo ir pilietiškumo¹⁵.

Yra daug priežasčių, kodėl žmonės dirba savanorišką darbą. Kai kurie daro tai, nes tiki organizacijos tikslais ir yra įsitikinę, kad gali vienaip ar kitaip prisidėti sprendžiant įvairias problemas. Kiti savanoriai dirba, nes nori aktyviai įsitraukti į bendruomenės gyvenimą, jį keisti ir padėti žmonėms.

3. Savanoriškos veiklos motyvacija

Bažnyčios išganymo šviesoje galima kalbėti apie visuotinių žmonių solidarumą, kuriame kiekvienas yra atsakingas už visus ir visi už kiekvieną¹⁶. Visuotinio žmonių solidarumo įgyvendinimas veda į visuotinę pažangą ir didžiųjų socialinių bei politinių problemų sprendimą. Kol asmuo ir tauta nėra pasirengę atlikti visa, kas nuo jų priklauso, kol nesutelkia visų savo kūrybinių jėgų ir neišvysto visos savo iniciatyvos, tol jie neturi teisės laukti pagalbos iš kitų, nes tikslai per pavienių asmenų ir tautų pažangą, visuotinio tautų solidarumo skatinimą galima pasiekti visuotinę gerovę¹⁷.

Pasak Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto, solidarumas, atsakomybės už kitus jausmas ir noras jaustis naudingam yra esminė savanoriškos veiklos motyvacija¹⁸. I. Jonutytė savo monografijoje „Savanorystė socialinio ugdymo sistemoje“ nurodo pagrindines motyvų grupes:

1. Savanoriška veikla nukreipta į savo poreikių tenkinimą: savo vertės stiprinimą, naujų įgūdžių įgijimą, asmenybės tobulinimą, perspektyvų ateičiai užsitikrinimą, vienišumo pažinimą;

2. Savanoriška veikla nukreipta į kitų poreikių tenkinimą: rūpestį bendruomene, pagalbą kitam žmogui¹⁹.

Savanoriškos veiklos motyvai yra svarbūs prieš pradėdant veiklą nevyriausybinėse organizacijose. Jie dažnai priklauso nuo žmogaus siekių įgyti naujų sugebėjimų ar atrasti savo profesinį kelią. Nemažai savanorių savanoriškame darbe ieško vertybių, taip retai matomų kasdieniame gyvenime (tai nuoširdūs santykiai tarp žmonių; pagalba bendruomenei). Vis dėlto jaunimas dažniausiai teigia, kad savanoriškas darbas leidžia patenkinti profesinius ir specialiuosius poreikius²⁰.

Savanoriška veikla kiekvienoje nevyriausybinėje organizacijoje (NVO) skiriasi, tai priklauso nuo organizacijos veiklos krypčių, tačiau galima išskirti bendrus savanoriškos veiklos bruožus:

1. Auga savanoriškoje veikloje dalyvaujančiųjų savivertė;

2. Patenkinant individualius poreikius ir interesus, pagerinamas asmeninis ir bendruomenės gyvenimas, aplinkos apsaugos sistemos, politinės sistemos veikla ir t. t.;

3. Pastebimas tikras, nuoširdus savanorių susidomėjimas veikla;

4. Humaniškai sprendžiamos individo ir visuomenės problemos;

5. Kuriasi komandos, kuriose individai patys atranda savo kelius visuomenėje;

6. Savanoriai mokosi vieni iš kitų sugebėjimų, talentų;

7. Galimybė kiekvienam žmogui tapti atsakingu, aktyviu visuomenės nariu²¹.

Dalyvaujant savanoriškoje veikloje didėja savanorių savivertė (t. y. patenkinamas vienas iš aukštesniųjų Abrahamo Maslowo piramidėje pažymėtų poreikių – pagarbos poreikis). Neformalus, pagarba paremtas bendravimas, nebijojimas laisvai reikšti savo nuomonę, emocijas, galimybė tapti atsakingu, aktyviu visuomenės nariu – šie savanoriškos veiklos bruožai taip pat rodo, kad savanoriškoje veikloje yra patenkinami A. Maslowo išskirti aukštesnieji žmogaus poreikiai: saugumo, socialiniai, pagarbos, saviraiškos poreikiai²². Nevyriausybinės organizacijos užduotis – motyvuoti savanorius savanoriškai veiklai, kad ji netaptų jiems nuobodi, skatintų ilgiau išlikti organizacijoje ir dirbti jos labui. Remiantis viena žinomiausių personalo motyvacijos teorijų – Fredericko Herzbergo 2 veiksnų motyvacijos teorija, pasitenkinimą darbu lemia pasitenkinimo ir nepasitenkinimo veiksniai. Pasitenkinimo veiksniai tiesiogiai lemia pasitenkinimo darbu jausmą. Pasitenkinimo veiksniai yra patenkinimas šių poreikių: pasiekimų, pripažinimo, naujų iššūkių, padidėjusios atsakomybės, augimo ir tobulėjimo. Nepasitenkinimo veiksniai – darbo sąlygos, tarpusavio ryšiai, piniginis atlygis – tiesiogiai neveikia žmogaus motyvacijos, tačiau jeigu jų trūksta, žmonės praranda motyvaciją²³. Net jeigu darbo sąlygos yra geros ir atmosfera skatinanti, bet darbas nuobodus ir nesvarbus, žmonės yra linkę dirbti apatiškai, abejingai ir nekūrybingai. Daugeliu atveju savanoriškas darbas yra panašus į

apmokamą darbą. Todėl nevyriausybinių organizacijų vadovai ir savanorių koordinatoriai turi stengtis pateikti savanoriui darbą kaip atsakingas ir kūrybingas užduotis, suderinus jas su savanorio galimybėmis²⁴.

Taigi savanoriai, ateidami į nevyriausybinės organizacijas, tikisi įgyti būsimai arba esamai profesijai naudingų žinių ir įgūdžių, padėti kitiems žmonėms, bendrauti, priklausyti žmonių grupei, kurių vertybės ir idėjos yra panašios kaip ir jų, realizuoti savo sugebėjimus. Dalyvaudami savanoriškoje veikloje žmonės siekia patenkinti pasiekimų, pripažinimo, naujų iššūkių, padidėjusios atsakomybės, augimo ir tobulėjimo poreikius.

4. Socialinių gebėjimų ugdymo apibrėžtis

Savanoriškos pagalbos ypatybės išryškėja įvairiose nevyriausybinėse organizacijose. Nevyriausybinių organizacijų, pasak I. Leliūgienės, yra savarankiškai, be Vyriausybės pagalbos įkurta ir dirbanti institucija, veikianti įstatymų numatyta tvarka. Jos pagrindiniai požymiai yra šie: savanoriškumas; valstybinių dotacijų ir subsidijų nebuvimas; demokratiškas valdymas; aktyvus dalyvavimas sprendžiant valstybės problemas²⁵.

Kalbant apie nevyriausybinių organizacijų savanorišką veiklą, šiame straipsnyje apibrėžiamas ne neformalusis švietimas, bet neformalusis mokymasis. Neformaliajam mokymuisi savanoriškoje nevyriausybinių organizacijų veikloje yra priskiriami kursai, seminarai, konferencijos, vykstantys toje pačioje arba kitoje nevyriausybiniėje organizacijoje arba organizuoti nevyriausybinių organizacijų pastangomis ir vykstantys neutralioje aplinkoje, tačiau negalima pamiršti, kad mokomasi ir per pačią savanorišką veiklą. Savanoriams skirtuose kursuose ir seminaruose pabrėžiama galimybė pažinti save, ugdyti gebėjimą „dalyvauti“ (dalytis, bendradarbiauti), įgyti socialinių gebėjimų.

Socialiniai gebėjimai – tai elgesys, kuris tam tikrose socialinėse situacijose veda į tinkamą santykį su pozityviais ir negatyviais padariniais asmeniui, socialinei aplinkai ir visuomenei. Sąvoka „socialinis“ reiškia „susijęs su visuomenės gyvenimu“, socialus žmogus – visuomeniškas. „Gebėjimas“ rodo, kad išlavintas atitinkamas gabumas: tam tikras veiksmas, veikla ar poelgis²⁶.

R. Laužackas socialinius gebėjimus priskiria bendriesiems gebėjimams, arba kompetencijoms, kurios apibūdinamos kaip „plataus veikimo kompetencijos“. Socialiniai gebėjimai yra „gebėjimai, padedantys piliečiui gyventi drauge ir naudingai dalyvauti socialiniame ir ekonominiame valstybės gyvenime“²⁷.

K. Levinas savo jėgų lauko teorijoje teigia, kad žmogaus elgesys priklauso nuo veikiančios situacijos. Elgesys yra tam tikras gyvenimo lauko kitimas, judėjimas lauku, kur susiduriama su ribomis, tikslais, jėgomis ir jų sistemomis. Kiekvienas grupės narys turi savo gyvenimo lauką, kuris suprantamas tik pagal kitų grupės narių laukus. Grupės nario elgesį galima suprasti tik supratus jo gyvenimo lauką. Socialiniai gebėjimai, kaip antai: konfliktinių situacijų valdymas, viešasis kalbėjimas, motyvavimo sistemos veiksmingumas, mokėjimas išklausti kito nuomonę, aiškiai išsakyti savąją, konstruktyviai spręsti natūraliai kylančius konfliktus, visa apimančiame mokymesi yra ugdomi per įvairias aplinkos transformacijas. Jie tobulinami grupės darbui keliant socialinius tikslus – kaip sugebėti aiškiai, smulkiai papasakoti įvykius bendrų interesų menkai vienijamai grupei; mokyti paaiškinti, kaip buvo atliekama

užduotis arba sprendžiama kokia nors problema; aktyviai dalyvauti mažos grupelės diskusijoje ir reaguoti į kitų dalyvių nuomonę; mokytis drauge (grupe) atlikti užduotis, išklausančias, padėjančias vienas kitą, skatinančias sutarti tarpusavyje²⁸.

Išsilavinimo standartuose socialiniai gebėjimai apibūdinami trimis aspektais: *sugyventi* su kitais asmenimis ir jų grupėmis, užmegzti ir palaikyti tarpasmeninius ryšius, rasti kompromisus, konstruktyviai spręsti konfliktus; *mokytis*, dirbti ir kurti kartu su kitais asmenimis, padėti jiems, įtikinti ir patraukti siekiant įgyvendinti bendrą tikslą; *dalyvauti* tautos ir bendruomenės kultūriniame, pilietiniame bei politiniame gyvenime, gerbti demokratinės visuomenės gyvenimo principus ir vertybes, rūpintis aplinka²⁹. Kas yra socialiniai gebėjimai? Tai gebėjimai, padedantys plėtoti socialinį dialogą daugiakultūrinėje aplinkoje. Tai tam tikrų elgsenų rinkinys, tai, kas yra asmens žinioje: saviraiškos ir socialinės adaptacijos balansas; atitinkamas socialinis prisitaikymas (vaidmens prisiėmimas, perspektyvos prisiėmimas, empatiškas supratimas, problemų sprendimas); pasitikėjimas savimi, atkaklumas; teigiamas savęs vertinimas bei socialinio susirūpinimo laisvumas kaip esminis elementas ir motyvacija. Geri tarpusavio santykiai, galima tvirtinti, yra vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių socialinį produktyvumą. Apskritai asmenims svarbios tokios savybės kaip empatiškumas, gebėjimas „pabūti kito kailyje“, įsijauti. Siekiant visuomenėje sėkmingos komunikacijos, reikia nuoširdžiau bendrauti vieniems su kitais. Kai vienas žmogus stengiasi suprasti kitą, atsiranda natūrali, savaiminė pagarba. Taip išreiškiamas dėmesingumas kitam. Visi šie socialinių gebėjimų elementai ugdomi mokantis visą gyvenimą (formaliai, neformaliai, savaime) visa apimančio (planuoto ar atsitiktinio) mokymosi procese.

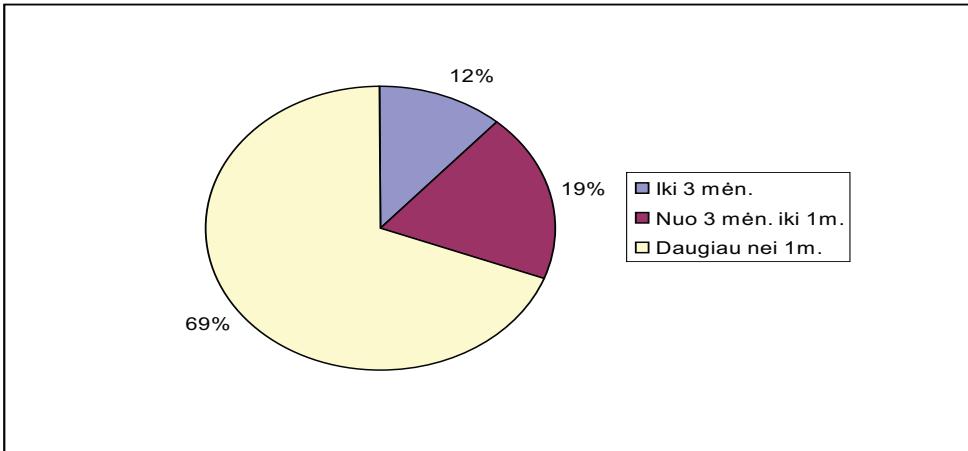
Neformaliai mokantis per savanorišką veiklą daugiausia įgyjama socialinių gebėjimų, kurie, kaip tvirtinama Mokymosi visą gyvenimą memorandume, yra vieni svarbiausių gebėjimų žinių visuomenėje³⁰.

Apibendrinant galima teigti, jog savanoriškoje veikloje yra įgyjami socialiniai, esminiai, gyvenimiški, įsidarbinimo, organizavimo, vadovavimo gebėjimai.

5. Tyrimo rezultatų analizė ir interpretacija

Anketinėje apklausoje dalyvavo 94 respondentai iš 11 Kaune veikiančių nevyriausybinių organizacijų (NVO). Tyrimui pasirinktų nevyriausybinių organizacijų veikla pagrįsta savanoryste. Daugelis respondentų – 45,7 proc. – buvo 21–25 metų amžiaus; mažiausiai – 6,4 proc. – 41–60 metų amžiaus. Tad apklausa rodo, kad savanoriais daugiausia dirba jauni asmenys. Be to, galima teigti, jog Lietuvoje šiuo metu aktyviausios jaunimo nevyriausybines organizacijos.

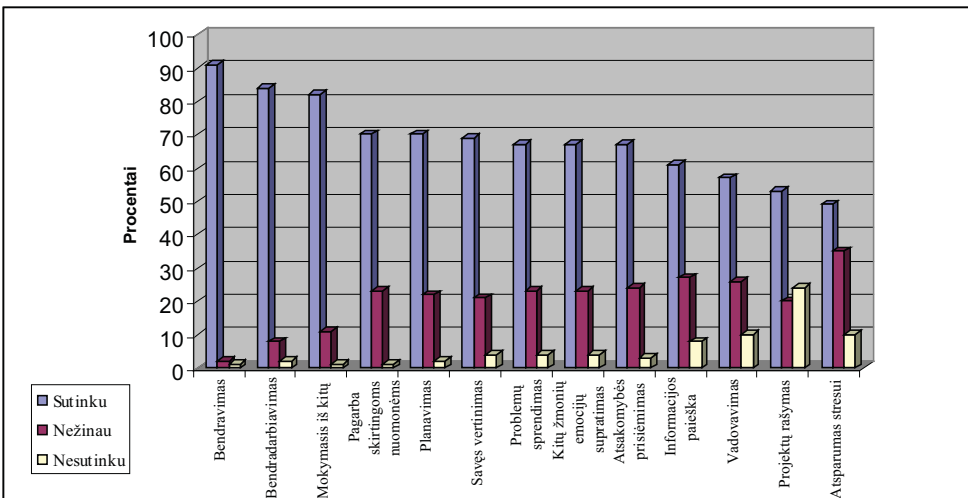
Respondentų pasiskirstymas pagal lytį: vyrų iš viso apklausta 27 (29 proc. visų respondentų), moterų – 67 (71 proc. visų apklaustųjų). Galima daryti prielaidą, kad nevyriausybinių organizacijų veikloje aktyviausios moterys. Į pateiktą klausimą: „Kuo Jūs dar užsiimate be veiklos NVO?“, „Studijuoju ir dirbu“ atsakė 16 respondentų (15 proc. visų apklaustųjų). Iš viso dirbančių respondentų – 33 (35 proc. visų apklaustųjų), besimokančių 69 (73 proc. visų respondentų). Nei mokosi, nei dirba 8 (8 proc. visų apklaustųjų), nes yra pensijoje.

1 pav. Laikas, kurį respondentai jau užsiima veikla nevyriausybinėje organizacijoje (NVO)

Dauguma respondentų veikla nevyriausybinėje organizacijoje užsiima gana ilgą laiką. Tyrimas atskleidė, kad 69 proc. apklaustųjų savanoriauja NVO ilgiau nei vienerius metus (1 pav.).

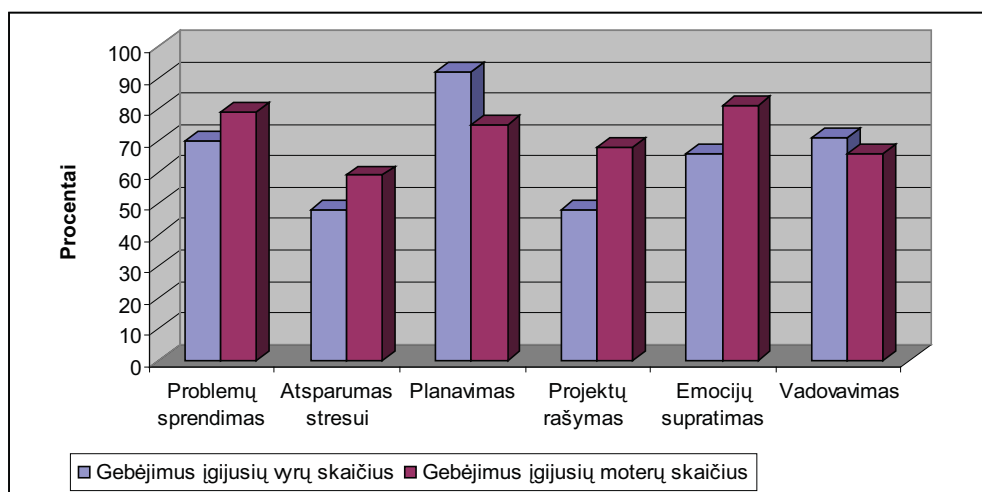
2 pav. matyti, kiek procentų respondentų mano, kad įgijo vienus ar kitus gebėjimus dalyvaujant nevyriausybinių organizacijų veikloje (neįgijo šių gebėjimų). Šiam klausimui sudaryti buvo remtasi R. Raudeliūnaitės nurodytais socialiniais gebėjimais (bendravimas, bendradarbiavimas, mokymasis iš kitų, pagarba skirtingoms nuomonėms, savęs vertinimas, problemų sprendimas, kitų žmonių emocijų supratimas, atsakomybės prisiėmimas ir atsparumas stresui)³¹, pridėjus planavimo, vadovavimo, informacijos paieškos, projektų rašymo įgūdžius.

2 pav. Socialiniai gebėjimai, kuriuos respondentai įgijo savanoriaudami

Daugiausia respondentų sutinka, jog įgijo bendravimo (90 proc. apklaustųjų), bendradarbiavimo (81 proc. respondentų) ir mokymosi iš kitų žmonių (80 proc. apklaustųjų) gebėjimų. Daugiausia respondentų nesutinka, kad įgijo projektų rašymo (22 proc. apklaustųjų), vadovavimo (9 proc. respondentų) ir atsparumo stresui (9 proc. apklaustųjų) įgūdžių.

Kaip jau minėta anksčiau, respondentų pasiskirstymas pagal lytį atskleidė, kad apklausoje dalyvavo daugiau moterų nei vyrų, tad pateikiami duomenys, kaip pasiskirstė vyrų ir moterų atsakymai apie įgytus gebėjimus. Taigi galima pastebėti kai kurias skirtumų tendencijas. Tai parodyta 3 pav. Kaip matyti, daugiausia vyrų (90 proc. respondentų) yra įgiję gebėjimą planuoti; mažiausiai vyrų teigė įgiję atsparumą stresui ir projektų rašymo įgūdį (48 proc. respondentų).

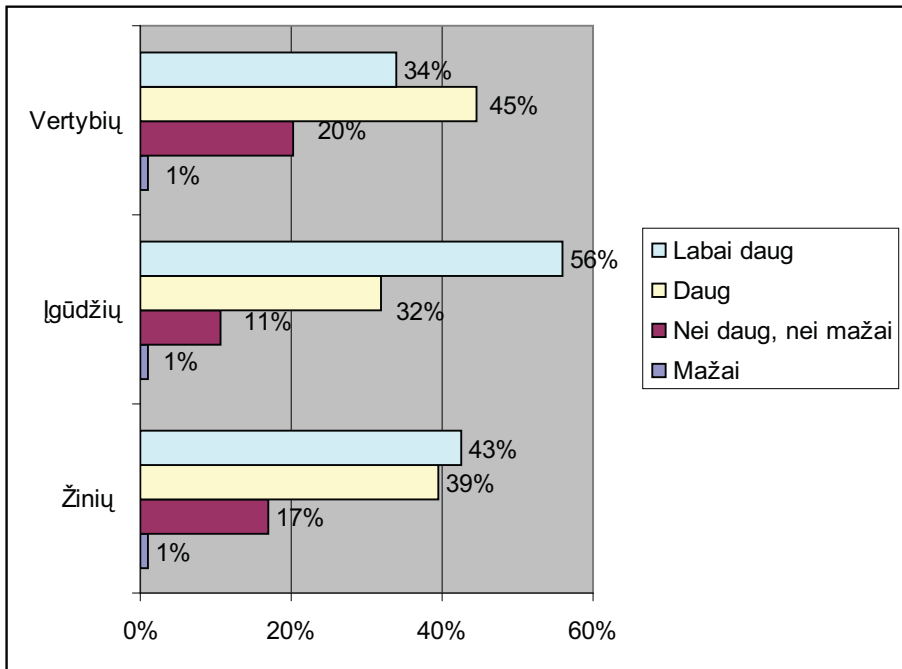

3 pav. Socialinius gebėjimus pagal lytį įgijusiųjų skaičius

Tyrimas atskleidė, kad daugiausia moterų (81 proc. respondentų) yra įgijusios emocijų supratimo gebėjimą; mažiausiai (59 proc. apklaustųjų) – atsparumą stresui. Taigi iš pateiktų duomenų galima daryti išvadą, kad mažiausiai vyrų ir moterų išmoko susidoroti su stresu.

Atliekant tyrimą buvo aktualu sužinoti, kiek respondentai įgijo vertybių, socialinių gebėjimų ir žinių. Buvo pateikti keturi galimi atsakymai: labai daug; daug; nei daug, nei mažai; mažai. Apibendrinus rezultatus paaiškėjo, kad nevyriausybinių organizacijų veikloje apklaustieji mano daugiausia įgiję socialinių gebėjimų.

Kaip matyti 4 pav., socialinius gebėjimus atsakydami „labai daug“ pažymėjo 56 proc. respondentų, „daug“ – 32 proc., „nei daug, nei mažai“ – 11 proc. ir „mažai“ – 1 proc. Vertybes pažymėdami „labai daug“ pasirinko 45 proc. apklaustųjų, „daug“ pažymėjo 34 proc., „nei daug, nei mažai“ atsakė 20 proc. ir „mažai“ – 1 proc. Žinias atsakydami „labai daug“ nurodė 43 proc., „daug“ – 39 proc., „nei daug, nei mažai“ – 17 proc. ir „mažai“ – 1 proc.

4 pav. Respondentų nuomonė apie tai, kiek jie savanoriaudami įgijo vertybių, socialinių gebėjimų ir žinių

Tad iš pateiktų duomenų galima daryti išvadą, kad savanoriams svarbu įgyti socialinių gebėjimų, kurie padeda plėtoti socialinį dialogą daugiakultūroje aplinkoje.

Išvados

1. Savanoriška veikla apibrėžiama kaip pelno nesiekianti, be piniginio atlygio ir neprofesinė veikla, kurią individai vykdo kaimynų, bendruomenės ar visuomenės labui, savanoriška veikla turi daugybę formų ir aprėpia tradicinę tarpusavio pagalbą bendruomenėje krizės atveju, taip pat sprendžiant konfliktus ir mažinant skurdą.

2. Bažnyčia yra tiesiogiai pašaukta meilės tarnybai ir meilės darbus laiko savo neatimama pareiga ir teise. Ji ypač brangina gailiaširdystę beturčiams bei ligoniams ir vadinamąją karitatyvinę bei savitarpio pagalbos veiklą įvairiopam žmonių vargui palengvinti.

3. Savanoriškos veiklos motyvai yra svarbūs. Jie dažnai priklauso nuo žmogaus siekių įgyti naujų sugebėjimų ir (ar) atrasti savo profesinį kelią. Pasak Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto, solidarumas, atsakomybės už kitus jausmas ir noras jaustis naudingam yra esminė savanoriškos veiklos motyvacija.

4. Savanorystė yra vienas iš būdų, kuriuo skirtingų tautybių, religijų, socialinės bei ekonominės aplinkos ir amžiaus žmonės gali prisidėti prie teigiamų pokyčių. Savanoriš-

ka veikla skatina asmeninį tobulėjimą, ugdo socialinio naudingumo jausmą, bendruosius žmogaus gebėjimus – tai laikas, skirtas naudingai veiklai dėl kitų, ir galimybė lavintis, tobulinti savo asmenines, profesines ir socialines kompetencijas.

5. Atliktas tyrimas atkleidė:

- Savanoriais dirba daugiausia jauni, 21–25 metų amžiaus žmonės;
- Per savanorišką veiklą nevyriausybinėse organizacijose daugiausia yra įgyjama šių socialinių gebėjimų: bendravimo, bendradarbiavimo ir mokymosi iš kitų žmonių. Mažiausiai – projektų rašymo, vadovavimo ir atsparumo stresui įgūdžių.
- Dauguma nevyriausybinių organizacijų veikloje dalyvaujančių respondentų teigia įgiję „daug“ ir „labai daug“ jiems svarbių vertybių, socialinių gebėjimų ir žinių.

NUORODOS

- ¹ Europos savanorių tarnybos asociacija „Saltes“: Kas yra savanorystė? // http://www.saltes.net/content/apie_savanoryste/kas_yra_savanoryste.html. Žiūrėta 2009 05 05.
- ² Savanoriška veikla šiandien Europoje ir Lietuvoje // <http://www.bendraamziai.lt/?Page=148&Vp=155&lang=>. Žiūrėta 2009 05 05.
- ³ Europos savanorių tarnybos asociacija „Saltes“: Kas yra savanorystė? // http://www.saltes.net/content/apie_savanoryste/kas_yra_savanoryste.html. Žiūrėta 2009 05 05.
- ⁴ Kas yra savanoris? // http://www.savanoris.lt/lt/who_volunteer.php. Žiūrėta 2009 05 05.
- ⁵ Čekijos Respublikos savanorių įstatymas // <http://www.inexsda.cz/cze/zakon-o-dobrovolnictvi>. Žiūrėta 2009 05 05.
- ⁶ *Dessler G.* Personalo valdymo pagrindai. Kaunas: Poligrafija ir informatika. 2001. P. 35.
- ⁷ Praktinis vadovas Lietuvos nevyriausybinėms organizacijoms. Vilnius: Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. 1998. P. 14.
- ⁸ *Jordan P., Ochman M.* Savanorių vadybos nevyriausybinėse organizacijose pagrindai. Vilnius: Savanorių centras. 1998. P. 15.
- ⁹ Praktinis vadovas Lietuvos nevyriausybinėms organizacijoms. Vilnius: Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. 1998. P. 20.
- ¹⁰ *Jonas Paulius II.* Posinodinis apaštališkasis paraginimas „Christifideles laici“. Vilnius: Aidai. 1994. 41.
- ¹¹ *Buika M.* „Palaimingiau duoti negu imti“ (Apd 20, 35) // XXI amžius. 2003. Nr. 19 (1123). http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030307/kriksian_01.html. Žiūrėta 2009 05 05.
- ¹² Apie savanorių darbą // <http://www.lcn.lt/bzinios/bz0718/718pop6.html>. Žiūrėta 2009 05 05.
- ¹³ Europos savanorystės manifestas // http://www.cev.be/data/File/CEVManifesto_LT.pdf. Žiūrėta 2009 05 05.
- ¹⁴ *Benediktas XVI.* Enciklika „Deus caritas est“. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2006. 30.
- ¹⁵ *Kučikas A., Norvila J., Kurtinaitytė G., Kurapkaitienė N., Borovskaja O., Kėžaitė M.* Apie savanorišką veiklą: straipsnių rinkinys: Kaunas: Actio Catholica Patria. 2007. P. 81.
- ¹⁶ *Höffner J.* Krikščioniškasis socialinis mokymas. Vilnius: Aidai. 1996. P. 41–43.
- ¹⁷ *Kazlauskas V.* Popiežiaus Jono Pauliaus II socialinė enciklika „Sollicitudo rei socialis“ ir jos aktualumas Lietuvai // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. T. XIV. 1993. P. 125.
- ¹⁸ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Savanoriškos veiklos, jos vaidmens Europos visuomeni ir poveikio // http://www.savanoris.lt/files/main/eserk_savanoryste.doc. Žiūrėta 2009 05 05.
- ¹⁹ *Jonutytė I.* Savanorystė socialinio ugdymo sistemoje. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 2007. P. 126.
- ²⁰ *Brabazon T., Matisoff D., Ražaitis G.* Kaip būti geru savanoriu // <http://www.labdara-parama.lt/docs/savanoriai.doc>. Žiūrėta 2009 05 05.

- ²¹ *Bax W., Moens J. R.* Training of volunteers / Project report. Driebergen: Vorming Training Advies Groep. 1997. P. 40–60.
- ²² *Plužek Z.* Abrahamo Maslovo humanitarinė asmenybės koncepcija. Vilnius. 1996. P. 27.
- ²³ *Jucevičienė P.* Organizacijos elgsena. Kaunas: Technologija. 1996. P. 59.
- ²⁴ *Jordan P., Ochman M.* Savanorių vadybos nevyriausybines organizacijose pagrindai. Vilnius: Savanorių centras. 1998. P. 31.
- ²⁵ *Leliūgienė I.* Žmogus ir socialinė aplinka. Kaunas: Technologija. 1997. P. 96.
- ²⁶ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius. 1993.
- ²⁷ *Laužackas R.* Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2005. P. 52.
- ²⁸ *Lewin K.* Lauko teorija socialiniuose moksluose: rinkiniai teoriniai straipsniai. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija. 2007. P. 200.
- ²⁹ Bendrojo išsilavinimo standartai. 1997.
- ³⁰ Mokymosi visą gyvenimą memorandumas // http://www.lssa.smm.lt/docs/Memorandumas_2001.doc. Žiūrėta 2009 05 05.
- ³¹ *Raudeliūnaitė R.* Kai kurie regėjimo neįgalumą turinčių jaunuolių socialinių įgūdžių tyrimo aspektai // *Acta Paedagogica Vilnensia*. Vilnius. T. 14. P. 125–131.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Apie savanorių darbą // <http://www.lcn.lt/bzinios/bz0718/718pop6.html>. Žiūrėta 2009 05 05.
2. *Bax W., Moens J. R.* Training of volunteers / Project report. Driebergen: Vorming Training Advies Groep. 1997.
3. Bendrojo išsilavinimo standartai. 1997.
4. *Benediktas XVI.* Enciklika „Deus caritas est“. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2006.
5. *Brabazon T., Matisoff D., Ražaitis G.* Kaip būti geru savanoriu // <http://www.labdara-parama.lt/docs/savaniai.doc>. Žiūrėta 2009 05 05.
6. *Buika M.* „Palaimingiau duoti negu imti“ (Apd 20, 35) // XXI amžius. 2003. Nr. 19 (1123). http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030307/kriksian_01.html. Žiūrėta 2009 05 05.
7. Čekijos Respublikos savanorių įstatymas // <http://www.inexsda.cz/cze/zakon-o-dobrovolnictvi>. Žiūrėta 2009 05 05.
8. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius. 1993.
9. *Dessler G.* Personalio valdymo pagrindai. Kaunas: Poligrafija ir informatika. 2001.
10. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Savanoriškos veiklos, jos vaidmens Europos visuomenei ir poveikio // http://www.savanoris.lt/files/main/eserk_savanoryste.doc. Žiūrėta 2009 05 05.
11. Europos savanorių tarnybos asociacija „Saltes“. Kas yra savanorystė? // http://www.saltes.net/content/apie_savanoryste/kas_yra_savanoryste.html. Žiūrėta 2009 05 05.
12. Europos savanorystės manifestas // http://www.cev.be/data/File/CEVManifesto_LT.pdf. Žiūrėta 2009 05 05.
13. *Höffner J.* Krikščioniškasis socialinis mokymas. Vilnius: Aidai. 1996.
14. *Jonas Paulius II.* Posinodinis apaštališkasis paraginimas „Christifideles laici“. Vilnius: Aidai. 1994.
15. *Jonutytė I.* Savanorystė socialinio ugdymo sistemoje. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 2007.
16. *Jordan P., Ochman M.* Savanorių vadybos nevyriausybines organizacijose pagrindai. Vilnius: Savanorių centras. 1998.
17. *Jucevičienė P.* Organizacijos elgsena. Kaunas: Technologija. 1996.
18. Kas yra savanoris? // http://www.savanoris.lt/lt/who_volunteer.php. Žiūrėta 2009 05 05.

19. *Kazlauskas V.* Popiežiaus Jono Pauliaus II socialinė enciklika „Sollicitudo rei socialis“ ir jos aktualumas Lietuvai // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. T. XIV. 1993.
20. *Kučikas A., Norvila J., Kurtinaitytė G., Kurapkaitienė N., Borovskaja O., Kėžaitė M.* Apie savanorišką veiklą: straipsnių rinkinys. Kaunas: Actio Catholica Patria. 2007.
21. *Laužackas R.* Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2005.
22. *Leliūgienė I.* Žmogus ir socialinė aplinka. Kaunas: Technologija. 1997.
23. *Lewin K.* Lauko teorija socialiniuose moksluose: rinktiniai teoriniai straipsniai. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija. 2007.
24. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas // http://www.lssa.smm.lt/docs/Memorandumas_2001.doc. Žiūrėta 2009 05 05.
25. *Plužek Z.* Abrahamo Maslovo humanitarinė asmenybės koncepcija. Vilnius. 1996.
26. Praktinis vadovas Lietuvos nevyriausybinėms organizacijoms. Vilnius: Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. 1998.
27. *Raudeliūnaitė R.* Kai kurie regėjimo neįgalumą turinčių jaunuolių socialinių įgūdžių tyrimo aspektai // *Acta Paedagogica Vilnensia*. T. 14.
28. Savanoriška veikla šiandien Europoje ir Lietuvoje // <http://www.bendraamziai.lt/?Page=148&Vp=155&lang=>. Žiūrėta 2009 05 05.

Gauta: 2009 06 03

Parengta spaudai: 2010 01 28

Genutė GEDVILIENĖ, Salomėja KARASEVIČIŪTĖ, Edita TREČIOKIENĖ

VOLUNTEERING IN THE CONCEPTION OF SOCIAL SKILLS EDUCATION

S u m m a r y

Voluntary activity always played an important role in every civilization and society. During the history of the Catholic Church, religious communities were the first to take care of public education, treatment and social welfare. Thousands of religious created and worked in the voluntary health and education system. They created hospitals to the poor, orphans and single mother's shelters. They well understood Christ's words, "whatever you did for one of the least of these brothers of mine, you did for me." (Mt 25:40).

The role of voluntary action in our society is increasing. Voluntary activity at both national and international level is closely linked to active citizenship, the core of democracy. Voluntary activities – it is an opportunity for everyone, regardless of gender, race, nationality, religion, political belief, age or health, to use their skills and experience, gain new skills, make friends, engage in work and change the social life of the country. Voluntary activities promote personal development, expand social benefits, general human capacity – it is time for the benefit of other activities and the opportunity to educate themselves, improve their personal, professional and social competencies. Volunteering is one of the ways in which different nationalities, religions, social and economic environment and people can affect positive change.

A changing society, people's social skills are becoming particularly important. Greater opportunity to adapt to new environment, extend successful participation in the area of lifelong learning. Non-governmental organizations are great opportunities for people of different age engage in learning through volunteering, to realize their talents, share ideas, values, to communicate.

The Church is called to love and serve people. That is her duty and inalienable right. It cherishes sympathy for the sick and the poor and charitable activities to help people. Volunteering is one of the ways in which different nationalities, religions, social and economic environment and the people can affect positive change. Voluntary activities promote personal development, expand social benefits, the general human capacity – it is time to benefit from other activities and the opportunity to educate themselves, improve personal, professional and social competencies. The survey revealed that the majority of volunteers are young people 21–25 years of

age. During the voluntary activities of non-governmental organizations the following social skills are mainly acquired: communication, cooperation and learning from other people. During the voluntary activities of non-governmental organizations are at least acquired a project of writing, leadership skills, and resistance to stress. Most of the respondents say that they acquired “a lot” and “very much” of valid values, social skills and knowledge in the non-governmental organizations.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: socialiniai gebėjimai, savanorystė, artimo meilė.

KEY WORDS: social skills, volunteering, neighbour's love.

Genutė GEDVILIENĖ – Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakulteto prodekanė, Edukologijos katedros profesorė. Yra parengusi nemažai mokslinių publikacijų šalies ir tarptautiniuose leidiniuose. Mokslinių interesų kryptys: mokymo ir mokymosi paradigmos, mokymasis grupėse – kognityvinių ir socialinių gebėjimų tyrimai, visa apimantis suaugusiųjų mokymasis. Darbovietės adresas: Vytauto Didžiojo universitetas, Socialinių mokslų fakultetas, Edukologijos katedra, K. Donelaičio g. 58, 44244 Kaunas. El. paštas g.gedviliene@smf.vdu.lt.

Genutė GEDVILIENĖ – PhD, prof. at the Department of Education Sciences, vice-dean of the Faculty of Social Sciences at Vytautas Magnus University. The author of many of scientific publications in national and international journals. Fields of scientific interests: teaching and learning paradigms, learning in groups – research into cognitive and social skills, wide life of adult learning. Address: Department of Education Sciences, Faculty of Social Sciences, Vytautas Magnus University, K. Donelaičio str. 58, 44244 Kaunas, Lithuania. E-mail: g.gedviliene@smf.vdu.lt.

Salomėja KARASEVIČIŪTĖ – Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakulteto doktorantė. Adresas: Liubavo k., Liubavo sen., Kalvarijos sav. Tel. (8 343) 66 445. El. paštas s.karaseviciute@smf.vdu.lt.

Salomėja KARASEVIČIŪTĖ – Doctoral student at Vytautas Magnus University, Faculty of Social Science. Address: Liubavo k., Liubavo sen., Kalvarijos sav. Tel. (8 343) 66 445. E-mail: s.karaseviciute@smf.vdu.lt.

Edita TREČIOKIENĖ – lektorė, socialinių mokslų daktarė, Klaipėdos universitetas. Yra parengusi nemažai mokslinių publikacijų šalies ir tarptautiniuose leidiniuose. Mokslinių interesų kryptys: suaugusiųjų švietimo sistemų lyginamoji analizė, tarptautinė suaugusiųjų švietimo veikla, visą gyvenimą trunkančio mokymosi aspektai, suaugusiųjų švietimo istorinė raida. Pagrindinė darbovietė – Švietimo mainų paramos fondas, Grundtvig programos projektų nacionalinė koordinatorė, Geležinio Vilko g. 12, 01112 Vilnius. El. paštas Edita.Treciokiene@smf.lt.

Edita TREČIOKIENĖ – lecturer, PhD in social sciences, Klaipėda University. The author of a number of scientific publications in national and international journals. Areas of scientific interests: different aspects of Lifelong learning, comparative analysis in adult education, Development of international Adult education in Lithuania. The main occupation: Education Exchanges Support Foundation, Grundtvig national projects coordinator, Geležinio Vilko g. 12, 01112 Vilnius. E-mail: Edita.Treciokiene@smf.lt.